

שלום כיתה א'

בידיעה משנת 1942 מסופר על הקמת "מוסד חנוכי לבנות" של בני עקיבא בפתח תקווה בשם "אולפנא", ומכאן **אָלְפֵנָה** במשמעות תיכון תורני לבנות. ומספרים שאת השם **אָלְפֵנָה** לבית ספר ללימוד עברית למבוגרים הגו יוסף שקד נחנחם לוינ בשנת 1949 עם הקמת האולפן הראשון – אולפן עציון בירושלים. עוד קודם לכן אפשר למצוא שימוש במילה **אָלְפֵנָה** תמורת סטודיו בעקבות הקשר של מילה זו ללימוד (השוו study, student). מכאן 'אולפן רדיו' (עוד מראשית השידורים בעברית בתקופת המנדט), 'אולפן טלוויזיה', 'אולפן הקלטות'.

גם **אָלוֹף** במשמעות ידיד, המוכר בצירוף 'אלופי ומיודעי' (תהלים נה, יד), קשור כנראה ללימוד ולתרגול – אדם שמורגלים להיות בחברתו. את **אָלוֹף** במשמעות מנהיג וראש (כמו אלופי אדום) יש מי שקושר אל השור או הכבש האלוף – המאומן והמלומד – המוביל את העדר. ואולם מקובל יותר כי **אָלוֹף** במשמעות זו הוא מעין 'שר אלף' – הממונה על אלף איש. אפשרות נוספת היא כי **אָלוֹף** קשור למילה **אָלְף** במשמעות חלק של שבט (כנראה בן אלף אנשים או משפחות), כגון בדברי גדעון "הִנֵּה אֲלֵפֵי הַדָּל בְּמִנְשָׁה" (שופטים ו, טו).

מן המספר **אָלְף** נגזר שם התואר **מְאֵלֵף** שפירושו 'מרובה', 'מוכפל פי אלף': "צֹאוּנוּ מְאֵלֵפוֹת מְרֻבּוֹת בְּחוּצוֹתֵינוּ" (תהלים קמד, יג), ומכאן 'ברכות מאליפות' – ברכות לרוב, שפע ברכות.

ברכות מאליפות לעולים
לכיתה א' ולכל התלמידים
והמורים!

המילים המוכרות 'שלום כיתה אָלְף' מקבלות את פניהם של הילדים הרכים ביומם הראשון בבית הספר. אך לקשר בין **אָלְף** ללימוד שורשים עמוקים הרבה יותר.

האותיות העבריות היו בראשיתן ציור של חפץ, חיה, איבר וכדומה ששמש פותח בהגה שהאות מייצגת. כמה אותיות אף קיבלו מכאן את שמן, כגון האות עֵיִן שצורתה הקדומה ע. מכתובות עתיקות אנו למדים כי האות **אָלְף** הקדומה הייתה בצורת ראש של שור א' וממנה נוצרה הצורה המפושטת א'. וכך אנו מוצאים א' בכתב העברי הקדום, A ביוונית ולטינית, א' בכתב העברי המרובע. הקשר בין **אָלְף** לשור נראה אולי תמוה לדוברי העברית בת זמננו, אך לדוברי העברית הקדומה הוא היה פשוט ומובן. בספר דברים נאמר: "בְּרוּךְ פְּרִי בְטֶנֶד וּפְרִי אֲדָמָתָךְ וּפְרִי בְהֶמְתָּךְ, שֶׁגֵר אֲלֵפִיךָ וְעִשְׂתָּרוֹת צֹאנֶךָ" (כח, ד), ובישיעהו: "וְהָאֲלֵפִים וְהָעִירִים עֲבָדֵי הָאֲדָמָה בְּלִיל תְּמִיץ יֹאכְלוּ" (ל, כד). בפסוקים אלו ואחרים המילה **אָלְף** פירושה שור, בקר, וכך משמעה בלשונות שמיות נוספות. צורה אחרת של מילה זו היא **אָלוֹף** (תהלים קמד, יד).

יש הקושרים את **אָלְף** ו**אָלוֹף** במשמעות 'בקר' לצירוף **כָּבֵשׁ אָלוֹף** (ירמיהו יא, יט), שאותו מקובל לפרש 'כבש מבוית', 'כבש מתורבת'. לפי דעה זו **אָלְף** הוא ביסודו שור מתורבת, בהמת עבודה, ומכאן שור בכלל. ההבנה כי **אָלוֹף** פירושו 'מתורבת' מבוססת על אחד ממשמעיו של השורש אל"ף בעברית ובלשונות הקרובות לה: לימוד ותרגול. אָלֵיהוּ אומר לאיוב: "הֲחֵרַשׁ וְאֲאֵלְפָךָ חֲכָמָה" (איוב לג, לג), וספר משלי (כב, כה) מציע שלא לחבור אל אדם הנוטה לכעוס "פֶן תִּאָלְף אֶרְחֻתְךָ", כלומר כדי שלא תלמד את דרכיו. בעברית החדשה נתייחד הפועל **אָלֵף** לאימון של בעלי חיים, ואילו המשמעות הכללית של לימוד נשתמרה רק בצורת הבינוני **מְאֵלֵף**, כגון 'הרצאה מאלפת', 'ספר מאלף'.

מן הארמית מוכר שם הפעולה **אוּלְפֵן** או **אוּלְפֵנָא** שפירושו 'לימוד' (הפועל הוא ביו"ד במקום האל"ף, כגון לְמִילְף = ללמוד). תרגומי המקרא בא הצירוף 'בית אולפנא' תמורת 'אוהל מועד', ובעברית החדשה שימשו בעבר 'בית אולפן' או 'בית אולפנא' במשמעות בית ספר או מקום לימוד והכשרה.